

Andante

EYLÜL 2013 - Yıl 10 Sayı 83 - Fiyatı 7 TL

Türkiye'nin Klasik Müzik Dergisi - www.andante.com.tr

**Yaşamı ve kariyerinden
satırbaşlarıyla Verdi**

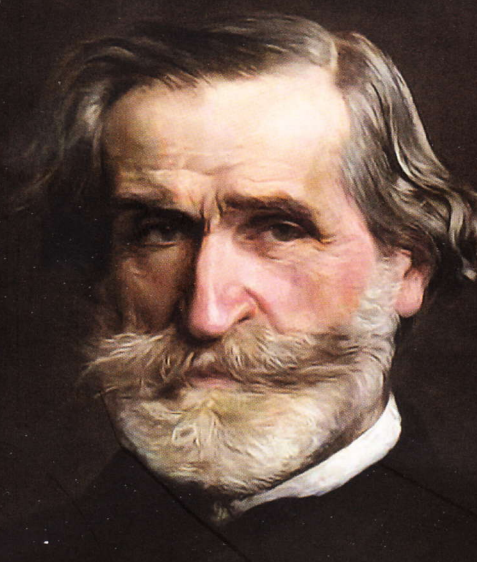
Aida'yı borçlu olduğumuz
Mariette Bey'in öyküsü

**Operaları dışındaki en
büyük eseri: Messa da
Requiem**

Eserlerinin en güzel
CD-DVD kayıtları

**Shakespeare ile ilk düeti:
Macbeth**

Hastalıkları neydi ve
nasıl öldü?

**Efsanevi kayıt teknisyeni
Ward Marston Andante'ye
konuştu**

Mehmet Ergüven Angela
Merkel'e mektup yazdı

**Türkiye'nin gitaristleri
Bilkent'te buluştu**

Yetkin kalemlerden
konser-opera-kayıt eleştirileri

**İtalyan Operasının Kralı
Giuseppe Verdi 200 Yaşında**

Darius Milhaud'un çoklu tonalite anlayışı

Paul Collaer'in "Kendini müzik ile dile getiren lirik şair" olarak tanımladığı Darius Milhaud, bestelediği eser sayısı ile birçok besteciye geride bıraktı, politonal eserlere ağırlık verdi.

Yazarımız, Milhaud'nun müziği üzerine yaptığı analizde bestecinin çoklu tonalite anlayışına ışık tutuyor.

Güray Başol

guray.basol@andante.com.tr

4 Eylül 1892'de Aix-en-Provence'ta dünyaya gelen, "Provence'lı Yahudi Fransız" olarak anılan besteci, müzik eğitimine keman ile başlayıp birçok yaylı dördlüsünde çalar. Aix Lisesi'ndeki eğitimi sonrasında Paris Konservatuarı'nda Paul Dukas ile orkestrasyon, Xavier Leroux ile armoni, Gédalge ile kontrpuan, C.M.Widor ile bestecilik ve d'Indy ile orkestra şefliği çalışır. I. Dünya Savaşı sırasında Brezilya'ya yerleşen Milhaud, savaşın sona ermesi ile Paris'e geri dönerek Fransız Altılıları ile müzik çalışmalarına devam eder. II. Dünya Savaşı'nı Amerika'da geçiren besteci Kaliforniya Mill's College'ta öğretmenliğe başlayıp, 1945 yılından itibaren hem Paris Konservatuarı hem de Mill's College'ta görevini sürdürür. Dave Brubeck ve Philip Glass gibi önemli müzisyenler yetiştirir. 1971 yılında Güzel Sanatlar Akademisi'nde kadro alan besteci, sağlık sorunlarına rağmen seyahat etmekten geri kalmaz.

22 Haziran 1974'te Cenevre'de hayata veda eden Milhaud isteği üzerine doğduğu şehre, eşi Madelaine Milhaud ise 32 yıl sonra 106 yaşında onun yanına gömülür.

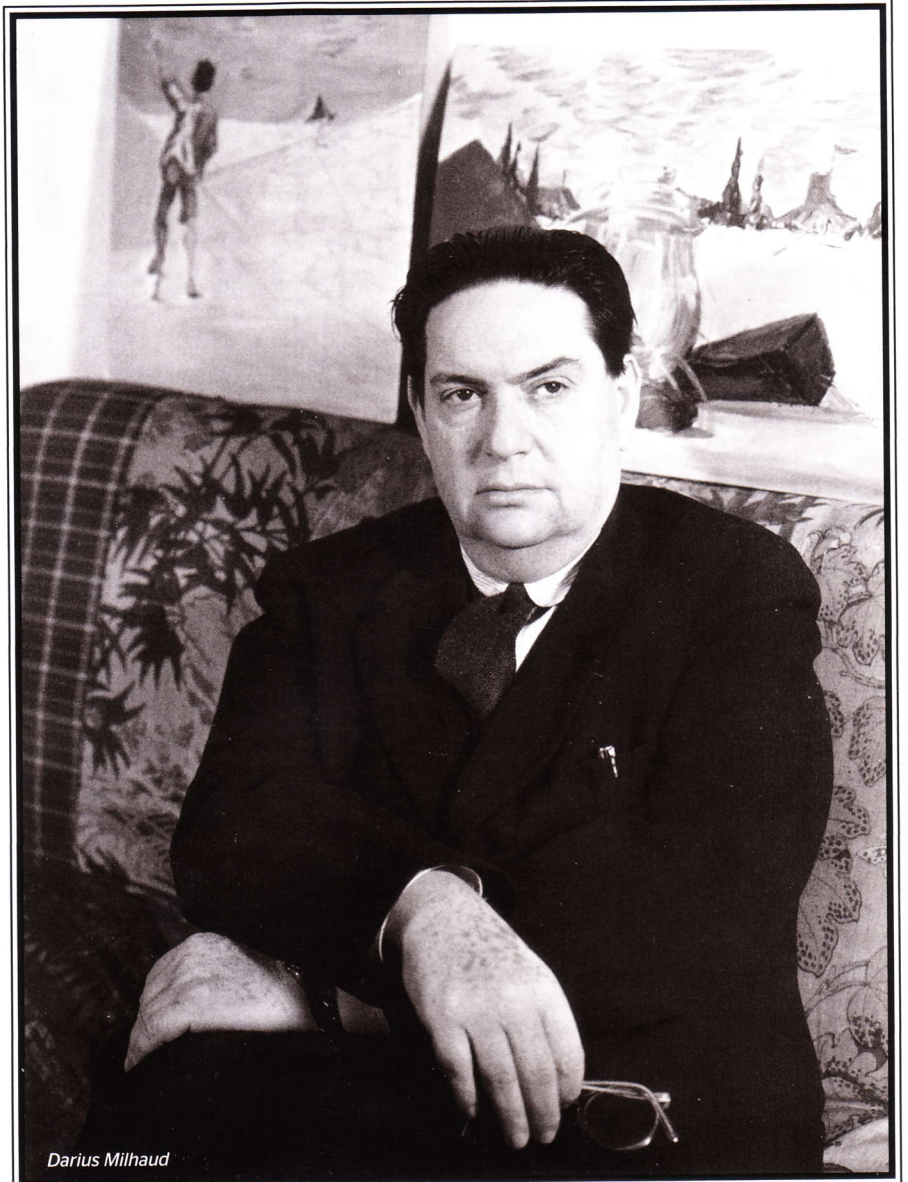
Eserleri ve müzik yazısı

Opera, oratoryo, bale, yaylı dördlü gibi birçok farklı türde eserler bırakan Milhaud'un eserleri 300'den fazla opus numarası taşır. Yazısındaki teknik plana baktığımızda, kariyerinin en başından itibaren politonalite kullandığını görürüz. Stravinski, Koechlin veya Schoenberg gibi bestecilerin kendilerine özgü yarat-

tıkları müzik dili gibi bir dil yaratmaya çalışın Milhaud, bunun için politonalite kullanmıştır. Bach'ın *Duetto*'larını armonik dilden çıkmadan, kanon ve iki ayrı tonda yazıp, Stravinski ve Koechlin'in akor kullanışlarını ve birbirine bağlantılarını inceleyen Milhaud: "Mümkün olan bütün akor bağlantılarını, 2 ayrı tonun aynı anda kullanılmasıyla ortaya çıkan yeni akorları çalıştım. Hatta 3 ayrı tonda da bu çalışmayı devam ettirip beni tatmin eden değişik tınılar elde ettim. Bu politonalite,

dinginlikte ince, kuvvetli çalışmada ise şiddetli karakterler ortaya çıkardı" açıklamasıyla yazı dilindeki zenginlik arayışının çoklu tonaliteden geçtiğini belirtir. Klasik müzikteki tonal çizgiyi kırmadan, eserlerinde politonalite kullanması, müzik dilinin bir parçasıdır.

Milhaud'nun ilk bestelediği eserlerden itibaren gözlemlediğimiz politonalite arayışı, daha sonra özellikle orkestra eserlerinde doğal ve kendine özgü bir ifadeye dönüşür. Orkestra çalgılarını alışılmışın di-

Darius Milhaud

Darius Milhaud: "Mümkün olan bütün akor bağlantılarını, 2 ayrı tonun aynı anda kullanılmasıyla ortaya çıkan yeni akorları çalıştım. Hatta 3 ayrı tonda da bu çalışmayı devam ettirip beni tatmin eden değişik tınılar elde ettim. Bu politonalite, dinginlikte ince, kuvvetli çalışmada ise şiddetli karakterler ortaya çıkardı."

şında gruplaması, vurmali çalgılara çok fazla önem vermesiyle, orkestrada renkli ve etkili tınları ortaya çıkarmıştır.

Stravinski ve Debussy'nin müziklerinde getirdikleri yenilikleri, Francis James'nin eseri üzerine yazdığı **La brebis égarée** adlı üç perdeli operasında görebiliriz. I. Dünya Savaşı'nda Brezilya'da beraber çalıştığı Paul Claudel'in tercümesini yaptığı, Antik Yunan yazar Eshilos'un **Oresteia** adlı yapıtına da müzik besteleyen Milhaud, eserdeki 3 başlık etrafında çalışır: **Agamemnon**, **Les choéphores**, **Les euménides**. Eserin formunu oluşturmak için şiirdeki kıta dizilişine bağlı kalan besteci, yazarın lirik gücünü ön plana çıkarmaya gayret etmiştir. Eserin bazı bölümlerinde 17 vurmali çalgıdan oluşan orkestrayı, lirik sözlere eşlik etmesi için kullanır. Vurmali orkestra ile desteklenen koro ise ritme uygun, bazen konuşma tonunda sözlere devam eder.

1928-1943 yılları arasında yine Paul Claudel'in şiiri üzerine bestelediği 2 bölüm ve 27 tablodan oluşan **Christophe Colomb** adlı yapıtı, çoklu tonalitenin az kullanılmasına rağmen bestecinin en önemli yapıtlarından sayılır. **Maximilien** adlı operasında ise Alban Berg'in **Wozzeck** operasındaki sistemi kullanmıştır. Bölümlerde füg, sonat allegrosu, scherzo ve trio gibi başlıklar bulunur. 3 perdeli **Bolívar** operasında da barok stilden izler görülür.

Vokal için sayısız örnek bırakan Milhaud, Claudel, Gide, Cocteau, Chalupt gibi birçok şairin şiirlerine müzik bestelediği gibi, geleneksel Yahudi şarkılarını da çoksesli hale getirmiştir.

Piyano için yazdığı eserleri ise, piyanoda teknik zorlukları çözmeyi ve çalgının sınırlarını zorlamayı hedefler. Piyano için **Suite**, **Printemps** gibi küçük eserler ve birçok konçerto yazmıştır. **Les Saudades do Brazil** adlı eserinde tango ve rumba gibi Brezilya danslarını kullanmış, her bir bölüme Rio de Janeiro'nun varoş mahallelerinin isimlerini koymuştur. İki piyano için yazdığı ve 3 bölümden oluşan **Scaramouche** ise Brezilya dans etkilerini barındıran bir diğer önemli yapıtıdır ve son bölümü bir sambadır. İsmi eski bir Brezilya şarkısından gelen **Le Bœuf sur**

Orkestra çalgılarını alışılmışın dışında gruplaması, vurmali çalgılara çok fazla önem vermesiyle, orkestrada renkli ve etkili tınları ortaya çıkarmıştır.

le toit Charlie Chaplin'in filmine müzik olarak tasarlansa da, senaryosunu Jean Cocteau'nun yazdığı, dekorlarını Raoul Dufy'nin yaptığı bir bale müziği olarak Théâtre des Champs Elysées'de oynamıştır. Eserde nakarat kısmı tam 14 kez, 12 ayrı tonda karşımıza çıkar.

Müziğindeki politonalite

20. yüzyıl, birçok müzik dilini ortaya çıkaran ve müzikte büyük değişikliklere sahne olmuş bir dönemdir. Aynı zamanda iki büyük savaşın gerçekleştiği ve dünya tarihinde önemli siyasi rollerin değiştiği bu yüzyılda, müzik de hiç şüphesiz bu değişiklikten nasibini almıştır. Eserlerinin birçoğu kaydedilmemiş olmasına rağmen; bestelediği eser sayısıyla birçok besteciye geride bırakan Darius Milhaud, bu değişim sürecinde politonal eserlere ağırlık vermiştir. Sürekli seyahat etmesi sebebiyle değişik kültürlerden esinlenmiş, onları da müziğinde kullanmıştır. **Le Bœuf sur le toit** veya **La Création du monde** adlı eserlerindeki caz ve latin müzik etkileri bunlara örnek oluşturur.

Politonalite kullandığını belirttiğimiz bestecinin yazısına yakından bakmak istersek, bugün müzikologların sıklıkla örnek olarak kullandığı **Saudades do Brazil Op. 67 No. 7** adlı eserin ilk ölçülerini analiz edebiliriz:

İlk ölçüye baktığımızda sol majör akoruna eklenmiş yedili ve dokuzlu notalar bulabileceğimiz gibi; sağ eli re majör, sol eli ise sol majör akoru olarak da değerlendirilebiliriz. Sol majör ve re majör tonları birbirlerine akraba tonlardır.

İkinci ölçüde ise aynı şekilde re majör akoru üzerine dokuzuncu ve on birinci notaların eklendiğini veya sol elde re majör akorunu, yani bir önceki ölçüdeki tonalitenin V. derecesini, sağ elde ise *do#-mi-sol-si* akorunu, yine bir önceki ölçüye göre VII. derecenin yedili akorunun kullandığını da söyleyebiliriz.

Bu iki ölçü, Milhaud'un akraba tonları beraber kullandığına örnek oluşturur. Ancak bestecinin eserlerinde atonaliteyi çağrıştıran zıt akorları kullanmadığı anlamına da gelmez. Sol majör akorunu kullandığı ilk ölçüde *fa#*'i anahtarın hemen yanına koymaması veya re majörde *do#* ve *do*'yu aynı anda kullanması, eserin tonal dilini belirlemede ve şifrelemede belirsizlik yaratmaktadır.

Bu küçük analizde de gördüğümüz gibi, besteci birçok politonal eser bırakmıştır. Daha fazla örnek için, bestecinin yukarıda isimlerini verdiğim yapıtlarını inceleyebilir, bu zengin müziği icra ederek müzikseverlerle tanışabilirsiniz. **A**

David Kadouch

piyano

5 Ekim 2013

Sakıp Sabancı Müzesi

'the Seed'

Istanbul Resitaleri